

Короткі біографічні відомості про репресованих науковців – авторів та упорядників словників, що надруковані у серіях «Словникова спадщина України» та «Українська граматична класика»

1. Кримський Агатангел Юхимович (псевдоніми – *А. Хванько, Ївхимець, Панько Рогач, Мирза-Джафар, А. Е. К., А. К., А. Кр. та ін.*; 1871, м. Володимир-Волинський – 1942, м. Костанай, Казахстан) – історик, україніст, сходознавець, мовознавець, літературознавець, письменник, перекладач. Один із основоположників української наукової школи сходознавства, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка. Був одним із перших академіків і організаторів Української академії наук, у 1919–1928 рр. обіймав посаду секретаря, у 1920–1929 рр. – голови історико-філологічного відділу. У 1921–1929 рр. – директор Інституту української наукової мови. Ініціатор заснування сходознавчих науково-дослідних установ у складі ВУАН, зокрема Гебраїстичної археографічної комісії. Ініціатор і голова Комісії для вивчення візантійського письменства та його впливу на Україну та створеної на її основі Комісії для дослідів з історії Близького Сходу та Візантії, а також Тюркологічної комісії. Очолював Комісію для складання словника української живої мови (1918–1930) та інші. З 1937 р. працював в Інституті мовознавства АН УРСР, зокрема з 1938 – завідувачем відділу української мови.

А. Ю. Кримський – автор низки праць зі сходознавства, україністики, історії, етнографії, фольклору. Загалом мав близько однієї тис. публікацій: монографій, статей, підручників.

У 1930-х роках А. Ю. Кримського майже усунули від науково-педагогічної роботи та позбавили можливості друкуватися.

Заарештований 20.07.1941 р. перед евакуацією з м. Києва. Помер у в'язничній лікарні. Реабілітований 1957 р.

2. Єфремов Сергій Олександрович (псевдоніми – *С. Александрович, Волосожар, Земець, Киянин, Тр. Лановий, Липовчанин, С.Охріменко та ін.*; 1876, с. Пальчик, Звенигородського повіту, Київської губернії – 1939, м. Владимир, РРФСР). Ідеолог і теоретик української революції 1917–1921 рр. Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка. Літературознавець, академік УАН, ВУАН, з 1937 р. – АН УРСР. Завідував історико-філологічним відділом академії, очолював комісію для складання біографічного словника діячів України. Один із фундаторів видавництва «Вік» (1895–1918).

Від середини 1920-х рр. зазнавав постійних переслідувань і цькувань від партійних органів та керівництва ВУАН.

У 1928 р. звільнений з усіх посад, які займав в академії.

Заарештований 21.07.1929 р. У квітні 1930 р. засуджений у справі СВУ («Спілка визволення України») як один з її керівників на десять років тюремного ув'язнення. Помер у тюрмі. Реабілітований 1989 р.

- 3. Ганцов Всеволод Михайлович** (1892, м. Чернігів – 1979, там само) – мовознавець, професор Київського університету, науковий співробітник ВУАН; від 1920 р. – керівник Комісії для складання словника української живої мови, 1924 р. став співредактором «Російсько-українського словника»; був також членом Харківської правописної комісії та автором розділу «Фонетика» у проєкті українського правопису 1926 р. Досліджував проблеми історії української мови, правопису та лексикографії. Дослідник автографів Т. Шевченка.

Заарештований 1929 р. Засуджений 1930 р. у справі СВУ («Спілка визволення України») на 8 років ув'язнення, 1938 р. – ще на 8 років. 1950 р. висланий до Красноярського краю (РРФСР). 1956 р. звільнений, мешкав у Чернігові. Реабілітований 1989 р.

- 4. Голоскевич Григорій Костянтинович** (1884, с. Супрунівка, Кам'янецького повіту, Подільської губернії – 1934, м. Тобольськ, РРФСР) – громадський діяч, учений-мовознавець. Працював в історико-філологічному відділенні УАН, був співредактором кількох українських наукових словників (1924–1932).

Заарештований 17.08.1929 р. Засуджений у справі СВУ («Спілка визволення України») на п'ять років ув'язнення. Покінчив життя самогубством (за іншими даними, загинув за нез'ясованих обставин). Реабілітований 1989 р.

- 5. Ніковський Андрій Васильович** (псевдоніми і криптоніми: А. Василько, Ан. Вас-ко, Ан. В-ко, А. В-ко, Приходько, Йосип Стефанович, А. Танаскович, А. Яринович, А., А-й, Ан., А. В., А. Н., А. Я., А. Я-ч, Ан. Яр., В., В. А. та ін.; 1885, с. Малий Буялик, Одеського повіту, Херсонської губернії – 1942, м. Ленінград, РРФСР) – мовознавець, літературознавець, публіцист, громадсько-політичний діяч. У 1924–1929 рр. – співробітник Комісії словника живої української мови ВУАН. Брав участь в укладенні англійсько-українського словника іноземних термінів, словника театральної термінології, створив проєкт енциклопедичного словника. У 1926-рр. – співредактор «Словника українсько-російського» та ін. Брав участь в упорядкуванні академічного видання творів Лесі Українки.

Заарештований 23.07.1929 р. Засуджений до розстрілу у справі СВУ («Спілка визволення України»). Смертний вирок був замінений на десять років позбавлення волі. Покарання відбував у Ярославському політизоляторі та в Саватіївському спецізоляторі (обидва – РРФСР). У квітні 1940 звільнений. Мешкав у Ленінграді, працював у бібліотеці АН СРСР. Помер у березні 1942 р. під час блокади міста, похований у братській могилі на Піскарьовському меморіальному кладовищі.

Реабілітований 1989 р.

6. **Ярошенко Володимир Григорович** (1888, м. Миргород – 1957, м. Київ) – мовознавець. Працював науковим співробітником Інституту мовознавства ВУАН. Автор першого докладного опису мови українсько-молдавських грамот XIV—XV століть (1909, надрук. 1931). Один з упорядників другого тому Російсько-українського словника Академії наук. Автор праць з фонетики української мови і з української медичної термінології. Автор і редактор кількох підручників з української та російської мови для середніх шкіл.

Репресований 1934 р.

7. **Кравчук Михайло Пилипович** (1892, с. Човниця, Луцького повіту, Волинської губернії – 1942, Колима, РРФСР) – математик, доктор фізико-математичних наук, професор, академік АН УРСР. Учитель всесвітньо відомих конструкторів ракетної та космічної техніки, академіків Архипа Люльки, Сергія Корольова та Володимира Челомея. Наукові праці стосуються алгебри, математичного аналізу, диференціальних та інтегральних рівнянь, теорії функцій та інших розділів математики. Праці М.П. Кравчука широко використовували американські конструктори першого у світі комп'ютера. Він був одним із перших, хто читав математичні курси українською мовою. Активний учасник розроблення української математичної термінології та наукової мови. Співавтор першого тритомного словника української математичної термінології.

Заарештований 21 лютого 1938 р. за обвинуваченням у націоналізмі та шпигунстві. Засуджений до двадцяти років ув'язнення й п'яти років позбавлення громадянських прав. Покарання відбував на Колимі, де й помер. Реабілітований 1956 р.

8. **Курило Олена Борисівна** (1890, м. Слонім, Білорусь – ?) – мовознавець. З 1917 р. проживала у Києві. Викладала українську мову та методику її викладання на курсах для військових старшин, для вчителів залізничних шкіл та на педагогічних курсах, брала участь в українізації школи у 1920-ті рр. Написала підручник «Початкова граматики української мови» (К., 1917–1918, ч. 1–2; до 1926 р. перевидано 10 разів). З 1917 р. працювала в Термінологічній комісії при УНТ, уклала «Російсько-український словничок медичної термінології», «Словник української фізичної термінології (Проект)», «Словник хемічної термінології (Проект)», редагувала «Словник ботанічної номенклятури». Від 1921 р. – старший науковий співробітник Інституту української наукової мови ВУАН, від 1930 – заступник директора, голова відділу сучасної (живої) української мови Інституту мовознавства ВУАН.

У лютому 1933 р. перебувала під арештом за обвинуваченням у приналежності до контрреволюційної націоналістичної організації. Після звільнення виїхала до Москви, займалася викладацькою діяльністю.

Вдруге була заарештована 5 жовтня 1938 р. Засуджена до восьми років таборів. Покарання відбувала у Караганді (Казахстан). 5 жовтня 1946 р. її було звільнено. Подальша доля невідома. Реабілітована 1989 р.

9. **Холодний Григорій Григорович** (1886, м. Тамбов – 1938, Соловецькі острови, РРФСР) – науковець. Працював у Києві, читав лекції з математики, фізики та космографії у старших класах Другої української гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства. У 1920-1924 рр. працював у освітянських органах Чернігівщини, був головою місцевої «Просвіти», організував Чернігівське наукове товариство. За пропозицією О.Б. Курило долучився до термінологічної праці в Інституті української наукової мови ВУАН, був у штаті його природничого відділу, 1926 р. став керівником Інституту, редактором його органу «Вісник ІУНМ». Брав активну участь у виробленні головних засад розвитку української термінології, у редагуванні термінологічних словників.

Заарештований 1929 р. Обвинувачений у націоналістичному шкідництві, засуджений до восьми років позбавлення волі та позбавлення прав на наступні три роки у справі СБУ («Спілка визволення України»). Відбував покарання на Соловках – у таборі й тюрмі особливого призначення. За рішенням трійки УНКВС Ленінградської області від 14 лютого 1938 р. розстріляний 17 лютого (під час масової страти майже 200 в'язнів – упродовж однієї доби). Реабілітований 1989 року.

10. **Станіславський Микола Олексійович** (1892, с. Озеряни, Озерянської волості, Лохвицького повіту Полтавщини – 1937, м. Київ) – лексикограф, секретар секції ділової мови при соціально-економічному відділі Інституту української наукової мови. Був членом Комісії для складання історичного словника української мови ВУАН, секретарем філологічної секції та членом-співробітником секції ділової мови соціально-економічного відділу Інституту української наукової мови ВУАН. У співавторстві з Миколою Дорошенком та Володимиром Страшкевичем склав нормативний російсько-український «Словник ділової мови» (1930), а також словник російсько-української ділової та газетної фразеології» (у рукопису).

Заарештований 1937 р. Розстріляний 24 жовтня 1937 р.

Реабілітований посмертно.

11. **Страшкевич Володимир Михайлович** (1875, Вишевичі, Київської губернії – 1962, Вінниця) – письменник і мовознавець (лексикограф), архівіст, педагог громадський діяч. Працював у видавництві «Вік», за УНР – віце-директор департаменту Міністерства віросповідань. У 1905 р. за ініціативою В.М. Страшкевича та інших була утворена Всеукраїнська учительська спілка (ВУУС) – професійна українська організація вчителів і діячів народної освіти. З 1926 р. голова секції ділової мови при соціально-економічному відділі Інституту української наукової мови; співавтор нормативного російсько-українського «Словника ділової мови. Термінологія та фразеологія» (1930;

близько 15 000 російських термінів і фразеологізмів). Друкувався у «ЛНВ» і в низці київських журналів та газет, переважно під псевдонімом В. Поточний. **Заарештований у справі СВУ («Спілка визволення України»).** **Засуджений до висилки з України на три роки без позбавлення прав. У ці роки перебував у Воронежі (РРФСР), де викладав латину. З 1944 р. – викладач української та латинської мов у Вінницькому педінституті. Кандидат філологічних наук – дисертація «Проблема викладання класичної лексики (семантика і словотвір)».**

Реабілітований 1989 р.

12. Смерчинський Сергій Степанович (1892, с. Велика Мечетня, нині Кривоозерського району, Миколаївської області – 1954, с. Зимовне, Шебекинського району, Белгородської області, РРФСР) – мовознавець, філолог, поет, перекладач, бібліограф.

Перекладав французьких поетів. Досліджував синтаксис української мови, пропагував вживання народних синтаксичних конструкцій в усіх стилях, зокрема у публіцистично-наукових.

Був обвинувачений в буржуазному націоналізмі. Затриманий 26 серпня 1929 р. 1930 р. засуджений на заслання.

Реабілітований 1989 р.